

**Yönetişim, Bölgesel Kalkınma ve Kalkınma Ajansları:
Çukurova Kalkınma Ajansı Uygulaması**

A. Celil Öz¹

1- Giriş

Son çeyrek yüzyılda küreselleşmenin ve uluslar arası ve uluslar üstü kurumların da etkisiyle kamu yönetimi kamu işletmeciliğine dönüşmeye başlamış, yönetim, stratejik planlama, yerelleşme, yerindenlik, performans denetimi, açıklık, çok düzlemlilik gibi yeni kavramlar geliştirilerek bu ilke ve kavramlar doğrultusunda yeni kurumlar oluşturulmaya başlanmıştır.

Her ülkede farklı yapılarda ve fonksiyonlarda olmakla birlikte Kalkınma Ajansları da bu ilke ve esaslarla çalışabilecek esnek ve genel yönetim dışında çalışan kurumlar olarak oluşmuştur.

Bölgesel eşitsizlikleri gidermek, dengeli ve sürdürülebilir büyümeyi sağlamak için başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere pek çok ülkede politika ve araçlar geliştirilmiş ve bunlar büyük fonlarla desteklenmiştir. Bölgesel gelişmeyle ilgili, bir kısmı ülkemizde de uygulanan, sanayi bölgeleri, girişim sermayesi, teknoloji geliştirme bölgeleri, iş geliştirme merkezleri, kümelenmeler gibi araçlar söz konusudur.

Kalkınma Ajansları da bu araçlardan biri gibi görülse de bütün araçları yönlendirecek, temel strateji ve politikaları belirleyecek ve işbirliğini sağlayacak, koordinasyon merkezi niteliğindedir. Kalkınma Ajansları bu araçlarını yerini almayacak, bölgede kurumsal kapasiteyi geliştirerek bunlar arasında da uyumu sağlayacaktır.

2- Çukurova Kalkınma Ajansının Kuruluşu

Bölgesel kalkınmanın tarihsel altyapısı incelendiğinde, Türkiye Cumhuriyeti ekonomi-politiğinin çeşitli kalkınma yöntemlerinin denenmesine sahne olan, güçlü merkezi yönetim birimlerinin oluşturduğu kompleks bir görünüm arz ettiği görülebilir. Bir yandan ulusal kalkınma planlarının bölgesel gelişme ve bölgeler arası dengesizlikleri giderme konusundaki işlevselliğinin gözden geçirildiği, diğer yandan bölgesel gelişme politikalarının Avrupa Birliğine katılım sürecine eklendiği bir dönemde, bölgesel kalkınmada yeni bir eksenin benimsenmesi ihtiyacının ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Bu ihtiyaç, çeşitli parametrelerde kurgulanan bölgesel gelişme araçlarının

¹ Çukurova Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 25-26 Ekim 2007, İzmir

değerlendirilmesiyle yeni bir çerçeve kazanmaktadır. Kuşkusuz, bu “yeni çerçevenin” mimarları, yeni kamu yönetim anlayışına ek olarak geleneksel bölgecilik anlayışından yeni bölgecilik yaklaşımına doğru yaşanan geçiş sürecidir. Bölgesel kalkınma planları ve kırsal kalkınmaya ilişkin gerçekleştirilen projeler ve finansal nitelikli desteklerin yansısı, bu çerçevenin içerisine yerleştirilebilecek araçların en önemlilerinden biri kalkınma ajanslarıdır. Kalkınma ajansları ile Türkiye Cumhuriyeti, planlı dönemin başladığı yıllardan bu yana bölgesel kalkınmaya ilişkin oluşturduğu politikaları ve bu politikaların uygulanmasında kullandığı araçları köklü bir yeniliğe tabi tutmaktadır.

Buradan hareketle ülkemizde oluşturulan kalkınma ajansı modelinin aşağıdaki işlevleri sergilemesi beklenebilir:

- Kamu, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum işbirliği ile yerel potansiyeli harekete geçirecek ve yerel kalkınmanın sağlanmasında önderlik yapacaktır.
- Bölgedeki paydaşlarla birlikte Ulusal Planlarla uyumlu olarak kalkınma stratejisinin oluşturulmasını ve uygulanmasıyla birlikte izleme ve değerlendirmesini üstleneceklerdir.
- Oluşturulacak Bölgesel Kalkınma Stratejisine uygun olarak, yerel aktörlerce hazırlanacak proje ve faaliyetler, hibe şeklinde desteklenerek; bölgemizin potansiyelleri harekete geçirilecektir.
- Bölgeye yerli ve yabancı yatırım çekmek için çalışmalar yapacak; girişimciliği geliştirmek için yatırımcıların izin ve ruhsat işlemlerini tek elden takip ve koordine edecektir.

Çukurova Kalkınma Ajansı, 25.01.2006 tarihli ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun’a dayanarak, 06.07.2006 tarih ve 26220 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2006/10550 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur.

3- Ajansın Yapısı ve Organları

Ajansın karar organı kamu kesimi, yerel yönetimler, özel kesim ve sivil toplum temsilcilerinden oluşan Yönetim Kuruludur. Yönetim Kurulu il valileri başkanlığında bir araya gelmektedirler.

Amacı ajansı yönlendirmek olarak ifade edilen Kalkınma Kurulu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve üniversitelerden gelen temsilcilerden oluşturulmuştur.

Çukurova Kalkınma Ajansının teknik birimi, yüksek nitelikli uzman personelden oluşturulan Genel Sekreterliktir. Ajans personeli İş Kanunu hükümlerine göre istihdam edilmektedir ve bu durum performans esaslı ödeme ve esneklik sağlama açısından önemlidir. Halen 19 uzman ve 5 destek personel istihdam edilmektedir. Uzman personel kamudan gelebildiği gibi özel sektörden ve yeni mezun olarak açıktan da gelebilmektedir. Mevcut uzman personelin 8’i lisans 13’ü yüksek lisans 3’ü

2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 25-26 Ekim 2007, İzmir

de doktora derecesine sahip veya öğrenimi devam etmekte olup; 3'ü yeni mezun, 4' üniversite kadrolarından, 9'u özel sektör ve 8'i kamu kurumlarından gelmiştir.

4- Ajansın Faaliyetleri

Gerçekleştirilen örgüt analizi çalışmaları, ajansta gerek fonksiyonel uzmanlaşmayı ve gerekse sektörel uzmanlaşmayı olanaklı kılan, esnek bir örgüt tasarımı gerçekleştirilmesini işaret etmiştir. Bu doğrultuda, yatay ve dikey uzmanlık hedefleyen bir matris organizasyon yapısı modeli tercih edilmiş ve başarıyla uygulanmaktadır. Bu çerçevede Ajans, planlama ve programlama, proje yürütme, izleme değerlendirme ve yatırım destek gibi uzmanlık birimleri çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Rekabetin arttığı günümüz koşullarında, yerli ve yabancı sermayeyi çekmek, girişimciliği geliştirmek için kullanılan önemli araçlardan biri olarak kurulan yatırım destek ofislerinin (tek durak ofisler) temel görevleri şunlardır:

- Bölge illerinde, yatırımcıların izin ve ruhsat işlemlerini tek elden takip ve koordine etmek, yatırımları izlemek,
- İlgili mevzuattaki başvuru koşulları ve istenen belgeler doğrultusunda yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermek.

Planlama ve programlama faaliyetleri ise bölgesel kalkınma için yoğunlaşılacak temel öncelikli alanların belirlenmesi hedefine yönelmiştir. Öncelikli alanlarda yürütülecek faaliyet ve proje konuları ile bu alanlara tahsis edilen ödenekler bu kapsamda belirlenmektedir. Proje çağrısı, projelerin değerlendirme ve seçim sürecini takiben projenin uygulanması ve izleme-değerlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, proje yürütme ve izleme-değerlendirme birimlerinin görev tanımı içerisinde yer almaktadır. Çukurova Kalkınma Ajansının kuruluşundan bu yana geçen süre içerisinde, yukarıda belirtilen örgütlenme ilkeleri çerçevesinde temel olarak aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

A Planlama Programlama Birimi:

- Ön Bölgesel Gelişme Planı hazırlandı, revize edildi,
- Plan çerçevesinde Yıllık Program ve Bütçe hazırlandı,
- Bölgesel Gelişme Planı hazırlık çalışmaları başlatıldı,
- Bölgesel ve ulusal aktörlerle temas, işbirliği ve koordinasyon geliştirilmektedir,
- Bölge istatistik envanteri oluşturulmaya başlandı,
- Sektörel analiz çalışmaları sürdürülmektedir,
- Ajansın uluslararası ilişkileri ve üyelikleri gerçekleştirilmektedir,
- Personel eğitim ihtiyaçları sürekli değerlendirilmektedir,
- İlgili çerçevede diğer kamu kurumlarının teknik işbirliği ihtiyaçları karşılanmaktadır,

2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 25-26 Ekim 2007, İzmir

B. Proje Yürütme Birimi:

-Proje destekleme rehberleri hazırlığı büyük oranda tamamlanmış olup, proje çağrılarında çıkmak için yasal sürecin netleşmesi beklenmektedir,

-Bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri için kurum içi çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

C. Yatırım Destek Ofisleri:

-Bölge yatırım ikliminin değerlendirilmesi yapılmaktadır,

-Yatırımlar için gerekli bürokratik işlemlere ilişkin kurumsal hafıza güçlendirilerek kurumlarla temasa geçilmiştir.

-Bölgeye gelecek yatırımcı için yatırımcı rehberleri oluşturulmaktadır.

Diğer yandan, proje grupları oluşturularak uzman personelin bölgeye ilişkin bilgilerini geliştirmesi ve güncellenmesi hedeflenmiştir. Bu çerçevede uzman personel, ilk etapta bölgeyi tanımaya, mevcut durum analizi ve potansiyelini değerlendirmeye ve kurumlarla diyalog geliştirmeye yönelik 12 proje grubu içerisinde bir araya getirilmiştir. İkinci etapta, Adana ve Mersin bölgesinin ekonomik potansiyelinin araştırılması, ortaya çıkarılması ve değerlendirme becerileri bakımından geliştirilmesi hedefini temel alarak 3 temel proje grubu oluşturulmuştur. Grupların proje hedefleri aşağıdaki gibidir:

- Adana ve Mersin illerinin ekonomi ve sanayi perspektifinde ekonomik ve sosyal niteliklerinin incelenmesi,
- Adana ve Mersin illerinde rekabet edebilir, dinamik ve yüksek katma değer yaratabilen öncü sektörlerin belirlenmesi,
- Yapılacak muhtemel yatırımlar için yatırımcılara yönelik her türlü izin ve ruhsat işlem prosedürlerinin ortaya konulduğu “yatırım süreçleri” ile yatırımcılara yönelik ulusal ve uluslararası yatırım destek ve teşvik tedbirlerinin araştırılarak “yatırımcı destek kılavuzları”nın hazırlanması ve Adana ve Mersin illerinde faaliyet gösteren işletmelere yönelik finansman olanaklarının araştırılması

Ayrıca, kümelenme, veri tabanı bilgi işlem altyapısının oluşturulması ve bölge istatistik envanterinin oluşturulması alanlarında çalışmalar sürdürülmektedir.

Uzmanlık ve proje gruplarıyla eş zamanlı olarak, uzmanlar sürekli eğitim programlarına tabi tutulmaktadır.

5- Sonuç ve Öneriler

TMMOB tarafından Danıştay'a açılan dava dolayısıyla verilen yürütmenin durdurulması kararı ve Anayasa Mahkemesine itiraz edilmesi belirsizlik, çalışanlar ve bölge insanı arasında ümitsizlik ve çalışma şevkinin kırılmasına yol açmıştır. Dava sürecinin bir an önce sonuçlanarak,

2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 25-26 Ekim 2007, İzmir

gerekirse düzeltmeler yapılarak uygulamanın ülke yararına devamı sağlanmalıdır. Bu tür bilimsel ortamlarda konunun tartışılması akademik çevrenin ve kamuoyunun farkındalığını ve desteğini artıracaktır.

Kalkınma Ajansları ile ilgili uygulamalar, ajansların görev ve yetkileri bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de zamanla ve uygulandıkça gelişecek ve ihtiyaca göre şekillenecektir. Kuramsal yapı, yazın ve pratiğin bu tür bilimsel ortamlarda değerlendirilmesi ileride uygulamanın şekillenmesi ve yönlendirilmesinde etkili olacaktır ve sağlıklı sonuçlar alınmasına katkı sağlayacaktır. Çünkü mevcut uygulamalar pilot uygulama niteliğindedir ve buralardan alınan dersler gelecekte yönlendirici olacaktır.

Kalkınma Ajansları bölge gelişme planları vasıtasıyla plan ve uygulama arasında bütünlüğü sağlayacak ve bunun için kaynak ve teknik kadroya sahip olacaktır. Mevzuatımızda bölgesel bazda planlama ve planlar arası bağlayıcılık konusunda net bir düzenleme ihtiyacı bulunmaktadır.

Kalkınma Ajanslarının bölgede uygulanan kalkınma politika ve projeleri ile ilgili koordinatör olabilmesi için, bu amaçla oluşturulan yeni yapılanmaların görev tanımlarında mutlaka ajanslarla işbirliği yer almalı ve bu yapılar ajanslarla uyumlu çalışmalıdırlar.

Kalkınma Ajanlarının kamu yatırımlarının programlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinde yetkili olması bu süreçlerin etkinliğini ve verimliliğini artıracaktır.

Birden fazla ili kapsayan Kalkınma Ajanslarında merkez dışındaki illerde sadece yatırım destek ofisi oluşturulması yerine diğer uzmanlarla takviye edilmiş, ajansın diğer fonksiyonlarını da yürütecek birimler oluşturulması ajans merkezi olmak için yarışı azaltacaktır. Çukurova Kalkınma Ajansı, halen belirtilen öneriyi uygulamakta ve geliştirmeye çalışmaktadır.

Kalkınma Ajansları yeni bir idari yapılanma getirmediği gibi idari birimlerin yerini ve görevlerini almayan ve Anayasamızın 166.maddesinde ifadesini bulan ekonomik ve sosyal kalkınma için devlete verilen görevin gerçekleştirilmesinin bir aracı olarak kurulan yapılardır.

Kalkınma Ajansları başarıyla çalıştığı takdirde iyi yönetim anlayışına uygun olarak; kamu, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum katımlı yapısı, bütçesi ve güçlü teknik kadrosu ile bölgesel kalkınmanın kurumsal altyapısını oluşturacak; bu amaçlarla bölgesel hafıza ve deneyim oluşturma ve aktarma mekanizması olarak çalışabileceklerdir.